

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КОНТРАБАНДИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВІЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗОНИ “КРИМ”

ЗАДОЯ Костянтин Петрович - кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УДК: 343.378

Введение свободной экономической зоны “Крым” обусловило изменение таможенной территории и таможенной границы Украины. Данное обстоятельство повлияло на применение положений уголовного законодательства, устанавливающие ответственность за контрабанду. При этом введение свободной экономической зоны “Крым” не придает уголовному закону обратной силы во времени.

Ключові слова: вільна митна зона, митний контроль, митний кордон, митна територія, контрабанда.

Окупація території Кримського півострова, здійснена Російською Федерацією в березні 2014 року, стала потужним викликом для різних сфер життя українського суспільства. Зокрема, зазначені події справили неабиякий вплив на правову систему України. З одного боку, окупація частини території України унеможлиблює повноцінну реалізацію на ній норм права нашої держави, а з іншого боку – Українська держава змушена вдаватись до певних кроків у юридичній сфері, метою яких є пристосування своєї правової системи до нових суспільно-політичних реалій. Одним із таких кроків став Закон України “Про створення вільної економічної зони “Крим” та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України” від 12.08.2014 року № 1636-VII (далі – Закон № 1636-VII). Даний законодавчий акт, як зазначено в його преамбулі, “визначає

особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України, створює вільну економічну зону “Крим” (далі – ВЕЗ “Крим”) та врегульовує інші аспекти правових відносин між фізичними і юридичними особами, які знаходяться на тимчасово окупованій території або за її межами”. Хоча усі перераховані питання *per se* не є кримінально-правовими, тим не менше видається, що окремі положення Закону № 1636-VII мають істотне значення для кримінального права України.

Як впливає вже з назви вказаного нормативно-правового акту, він передбачає запровадження на території Автономної Республіки Крим (далі – АР Крим) та міста Севастополя правового режиму вільної економічної зони (п. 1.1. Закону). При цьому у межах ВЕЗ “Крим” створюється вільна митна зона, що за своїм функціональним типом є одночасно вільною митною зоною комерційного, сервісного та промислового типу згідно зі ст. 430 Митного кодексу України від 2012 року (далі – МК) (п. 3.2. Закону). Створення на території АР Крим та міста Севастополя вільної митної зони означає, що тим самим законодавець змінив межі митної території та митного кордону України.

Відповідно до ч. 1 ст. 9 МК територія України, зайнята сушею, територіальне море, внутрішні води і повітряний простір, а також території вільних митних зон, штучні острови, установки і споруди, створені у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключ-

на юрисдикція України, становлять митну територію України. У свою чергу, частина друга цієї ж статті обумовлює, що для цілей застосування положень розділів V (урегульовує питання митних режимів) і IX (урегульовує питання митних платежів) цього Кодексу території вільних митних зон вважаються такими, що знаходяться поза межами митної території України. Стаття 10 МК визначає, що межі митної території України становлять митний кордон. Таким чином, з системного тлумачення ч.ч. 1, 2 ст. 9 та ст. 10 МК випливає, що митний кордон України для питань митних режимів та митних платежів проходить по адміністративних кордонах вільних митних зон, створених відповідно до законодавства України.

У контексті вищевказаних положень митного законодавства запровадження ВЕЗ “Крим” означає, що: а) територія АР Крим та міста Севастополя на сьогодні не належить до митної території України для питань митних режимів та платежів; б) адміністративний кордон ВЕЗ “Крим” для цих же питань є митним кордоном між митною територією України та ВЕЗ “Крим”.

Такі законодавчі новели мають бути осмислені з кримінально-правової точки зору, оскільки ст.ст. 201 та 305 Кримінального кодексу України 2001 року (далі – КК) встановлюють відповідальність за контрабанду (тобто переміщення через митний кордон поза митним контролем або з приховуванням від нього) певних предметів. Зокрема, видаються актуальними наступні запитання:

1) яким чином положення Закону № 1636-VII впливають на застосування ст.ст. 201 та 305 КК на даний момент;

2) чи впливає набрання чинності Законом № 1636-VII на кримінально-правову оцінку дій особи, що раніше (до набрання чинності цим нормативно-правовим актом – 27.09.2014 року) вчинила переміщення на територію (або з території) АР Крим чи міста Севастополя через митний кордон поза митним контролем або з приховуванням від нього предметів, передбачених ст.ст. 201 чи 305 КК;

3) чи впливає набрання чинності Законом № 1636-VII на кримінально-правову оцінку дій особи, що раніше вчинила пере-

міщення на територію (або з території) АР Крим чи міста Севастополя з інших адміністративно-територіальних одиниць України предметів, передбачених ст.ст. 201 чи 305 КК?

Перш за все розглянемо, яким чином положення вказаного Закону мають братись до уваги при застосуванні норм Особливої частини КК, що встановлюють відповідальність за контрабанду. Оскільки, як вказувалось вище, територія АР Крим та міста Севастополя ipso jure оголошена законодавцем вільною митною зоною, вона тим самим втратила статус митної території України для питань митних режимів та платежів. У свою чергу, встановлення кримінальної відповідальності за контрабанду обумовлено не стільки тим, що особа, яка вдається до такого типу суспільно небезпечної поведінки, ухиляється від сплати митних зборів, скільки тим, що вона порушує існуючий порядок митного контролю. Таким чином, створення на території України вільної митної зони за загальним правилом, очевидно, не означає зміни меж митної території та митного кордону для питань кримінально-правової кваліфікації. Підтвердженням цього є те, що відповідно до ч.1 ст. 430 МК вільна митна зона визначається як відповідним чином облаштована територія або склад, що призначені для зберігання товарів під митним контролем, їх переробки та/або виробництва нових товарів. Тобто запровадження вільної митної зони саме по собі не скасовує заходів митного контролю, а отже, ввезення чи вивезення з її території поза митним контролем предметів, передбачених ст.ст. 201 чи 305 КК, може оцінюватись як контрабанда.

Однак особливістю ВЕЗ “Крим” порівняно з іншими вільними митними зонами є те, що відповідно до підп. 3) п. 12.4. Закону № 1636-VII митні органи України взагалі не здійснюють митний контроль на її території, а п. 6.3. Закону – передбачає здійснення митних формальностей на адміністративному кордоні ВЕЗ “Крим”¹ як при перемі-

¹ У п. 1.2. Закону № 1636-VII вказано, що адміністративний кордон між територією ВЕЗ “Крим” та іншою територією України збігається із суходільним адміністративним кордоном між АР Крим та Херсонською областю.

щенні через митний кордон. У світлі цього запровадження ВЕЗ “Крим”, очевидно, означає зміну меж митної території та митного кордону України не лише в питаннях митних режимів та платежів, але й у питанні митного контролю. Таким чином, *de lege lata*:

а) переміщення поза митним контролем або з приховуванням від нього на територію ВЕЗ “Крим” з митної території України (або навпаки) предметів, передбачених ст.ст. 201 чи 305 КК, має кваліфікуватись як контрабанда відповідно до вказаних положень кримінального закону України;

б) переміщення предметів, передбачених ст.ст. 201 чи 305 КК, на територію ВЕЗ “Крим” з території іншої держави (або навпаки) не може кваліфікуватись як контрабанда.

Варто зауважити, що з огляду на інші положення Особливої частини КК останнє діяння в поєднанні з іншими обставинами майже завжди буде відповідати ЮСЗ закінченого чи незакінченого злочину іншого виду (див. ст. 262, 307, 309, 321, 321-1, 359 КК). Виняток становить лише переміщення на територію ВЕЗ “Крим” з території іншої держави (або навпаки) культурних цінностей. Оскільки зміна місця розташування таких предметів у просторі (на відміну від інших предметів, передбачених ст.ст. 201 та 305 КК) *per se* не є кримінально караною, переміщення культурних цінностей між територією ВЕЗ “Крим” та інших держав у поєднанні з іншими обставинами зараз не можна розглядати як злочин².

Подібний стан речей можна пояснити тим, що відповідно до ч. 7 ст. 5 Закону України “Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України” від 15.04.2014 року № 1207-VII Україна поклала відповідальність за охорону культурної спадщини на тимчасово окупованій території на Росій-

ську Федерацію як на державу, що здійснює окупацію, відповідно до норм і принципів міжнародного права. За твердженнями Д.О. Ковалю, під такими нормами та принципами можуть розглядатись ст.ст. 5, 11 Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту від 14.05.1954 року та першого Протоколу до неї, а також – ст. 11 Конвенція ЮНЕСКО про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності від 14.11.1970 року [1, с. 640-645]. Дані міжнародно-правові акти встановлюють обов’язки держави-окупанта, по-перше, дбати про культурні цінності, що знаходяться на окупованій території; по-друге, запобігати вивезенню культурних цінностей за межі окупованої території; а по-третє, забезпечити повернення культурних цінностей, вивезених на її територію. Однак, зважаючи на відверте нехтування Російською Федерацією своїми міжнародними зобов’язаннями щодо України та заперечення нею факту військової окупації території АР Крим та міста Севастополя, навряд чи можна сподіватись на виконання цією державою перерахованих обов’язків.

У зв’язку з цим видається не позбавленим рації доповнення Особливої частини КК положенням, що передбачало б відповідальність за переміщення культурних цінностей з території ВЕЗ “Крим” на територію інших держав. Окрім мети запобігання таким діянням, дане положення ще й створювало б додаткові процесуальні можливості для розшуку вивезених артефактів – у такому разі Україна могла б використовувати не лише механізми, передбачені міжнародними договорами у сфері культурної спадщини, але й стандартні механізми міжнародного співробітництва під час кримінального провадження.

Підводячи попередні підсумки, можна відзначити, що положення Закону № 1636-VII (у поєднанні з положеннями МК) суттєво впливають на застосування ст.ст. 201 та 305 КК. У зв’язку з цим потребує аналізу й ретроспективне кримінально-правове значення вказаного Закону. Проілюструємо дану проблему конкретними прикладами.

² Варто зауважити, що при цьому законодавець залишив незмінними положення Закону України “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей” від 21.09.1999 року № 1068-XIV, які або обмежують, або забороняють вивезення культурних цінностей за межі України. Не зрозуміло, яким чином буде забезпечуватись їх реалізація.

1. Як вказувалось вище, *de lege lata* переміщення на територію ВЕЗ “Крим” з території іншої держави (або навпаки) культурних цінностей на сьогодні не є кримінально караним. Однак переміщення культурних цінностей до початку російської окупації поза митним контролем або з приховуванням від нього мало кваліфікуватись як контрабанда за ст. 201 КК. Отже, чи можна вважати, що з набранням чинності Законом № 1636-VII відбулось скасування злочинності таких діянь?

2. Контрабанда наркотичних засобів карається позбавленням волі на строк від п’яти до восьми років позбавлення волі. З набранням чинності Законом № 1636-VII у переміщенні наркотичних засобів на територію ВЕЗ “Крим” з території іншої держави (або навпаки) вже не можуть вбачатись ознаки юридичного складу злочину (далі – ЮСЗ), передбаченого ч. 1 ст. 305 КК, але можуть вбачатись ознаки, ЮСЗ, передбачених ч. 1 ст. 307 чи ч. 1 ст. 309 КК (у частині перевезення чи пересилання наркотичних засобів). При цьому незаконне перевезення чи пересилання наркотичних засобів з метою збуту карається позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років позбавлення волі, а без мети збуту – взагалі покараннями більш м’якими, аніж позбавлення волі. Чи можна у зв’язку з цим вважати, що з набранням чинності Законом № 1636-VII відбулось пом’якшення (або часткове пом’якшення) кримінальної відповідальності за переміщення наркотичних засобів на територію АР Крим чи міста Севастополя з території іншої держави (або навпаки), вчинене до початку російської окупації поза митним контролем або з приховуванням від нього?

Для відповідей на обидва поставлені вище запитання потрібно з’ясувати, чи може Закон № 1636-VII вважатись законом про кримінальну відповідальність, що скасовує або пом’якшує (частково пом’якшує) кримінальну відповідальність. На нашу думку, так вважати не можна з кількох причин.

По-перше, Закон № 1636-VII а ргіорі не є законом про кримінальну відповідальність, оскільки не передбачає внесення змін та доповнень до ст.ст. 201 та 305 КК та не містить будь-яких інших положень, які б мо-

гли розглядатись як зовнішня форма вираження кримінально-правових норм.

По-друге, можна припустити, що вказаний Закон є нормативно-правовим актом, який деталізує бланкетні диспозиції ст.ст. 201 та 305 КК. Однак відповідно до правових позицій, висловлених Конституційним Судом України (далі – КСУ) в абз. 8 п. 3 мотивувальної частини рішення у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 58 Конституції України, статей 6, 81 Кримінального кодексу України (справа про зворотну дію кримінального закону в часі) від 19.04.2000 року № 6-рп/2000, внесення змін до таких нормативно-правових актів не може мати наслідком зміну “словесно-документної форми кримінального закону”, а отже – не зазнають змін і відповідні кримінально-правові норми³. Ухвалюючи зазначене рішення, КСУ повинен був дати офіційне тлумачення положенням Конституції України та Кримінального кодексу

³ Абзац 8 п. 3 рішення КСУ від 19.04.2000 року - № 6-рп/2000 сформульовано таким чином: “Конкретизований зміст бланкетної диспозиції передбачає певну деталізацію відповідних положень інших нормативно-правових актів, що наповнює кримінально-правову норму більш конкретним змістом. Зміни, що вносяться до нормативно-правових актів інших галузей права, посилання на які містить бланкетна диспозиція, не змінюють словесно-документну форму кримінального закону. Така диспозиція кримінально-правової норми залишається незмінною. Кримінальний закон і за наявності нового, конкретизованого іншими нормативно-правовими актами місту бланкетної диспозиції кримінально-правової норми не можна вважати новим - зміненим — і застосовувати до нього положення частини першої статті 58 Конституції України та частини другої статті 6 Кодексу”. На нашу думку, у даному фрагменті тексту прямо чи непрямо зафіксовано відразу кілька правових позицій КСУ: а) кримінально-правові норми (зокрема, їх диспозиції) зазнають змін лише у випадку зміни “словесно-документної форми кримінального закону”; б) “словесно-документна форма кримінального закону” оновлюється лише в разі внесення змін та доповнень власне до кримінального закону; в) нормативно-правові акти, які деталізують зміст бланкетної кримінально-правової норми, не можуть вважатись кримінальними законами; г) внесення змін до таких нормативно-правових актів не може мати наслідком зміну “словесно-документної форми кримінального закону”.

України 1960 року в зв'язку з конкретною проблемою (зростанням розміру мінімальної заробітної плати, з яким кримінальний закон, у свою чергу, пов'язував зміст окремих кількісних ознак складів злочинів), однак цитований вище правовий орієнтир сформульовано як узагальнений (універсальний), а відтак – він стосується будь-яких нормативно-правових актів, які деталізують бланкетні диспозиції кримінально-правових норм⁴. Отже, набрання чинності Законом № 1636-VII не могло змінити “словесно-документної форми” ст.ст. 201 та 305 КК.

По-третє, на нашу думку, Закон - № 1636-VII взагалі не може розглядатись як нормативно-правовий акт, який деталізує бланкетні диспозиції ст.ст. 201 та 305 КК. У зазначених положеннях кримінального закону вживається термін “митний кордон України”, зміст якого уточнюється за допомогою ст.ст. 9, 10 МК. Однак Закон № 1636-VII, у свою чергу, не змінює ці положення митного законодавства, тобто не уточнює нормативне розуміння митного кордону чи митної території України, а лише запроваджує функціонування ВЕЗ “Крим”, що у “взаємодії” з ч. 2 ст. 9 МК означає реальну зміну меж митної території та митного кордону України для тих чи інших питань (але не зміну нормативного визначення цих понять!).

Таким чином, Закон № 1636-VII має складну юридичну природу – з одного боку він є нормативно-правовим актом, оскільки встановлює загальнообов'язкові правила поведінки, але з іншого боку – він є й актом реалізації (використання) норм МК, які надають державі право створювати на території України вільні митні зони і в такий спосіб змінювати межі митної території та митного кордону України. З точки зору кримінального права це означає, що Закон № 1636-VII жодним чином не змінює дета-

лізацію змісту диспозицій ст.ст. 201 та 305 КК.

Зважаючи на сказане вище, Закон - № 1636-VII: а) не може вважатись законом про кримінальну відповідальність, що скасовує або пом'якшує (частково пом'якшує) кримінальну відповідальність, та не може використовуватись для оцінки ситуацій, що виникли до набрання ним чинності; б) формально-юридично не повинен мати значення для оцінки всіх ситуацій, що виникли до 27.09.2014 року – і випадків переміщення на територію (або з території) АР Крим чи міста Севастополя через митний кордон поза митним контролем або з приховуванням від нього предметів, передбачених ст.ст. 201 чи 305 КК, і випадків переміщення вказаних предметів на територію (або з території) АР Крим чи міста Севастополя з інших адміністративно-територіальних одиниць України (на їх територію).

Варто зауважити, що другий із цих висновків, тим не менше, має своєрідний виняток, обумовлений первинним прагненням (що виникло до 27.09.2014 року) суб'єкта в межах єдиного плану реалізувати декілька епізодів переміщення предметів, передбачених ст.ст. 201 або 305 КК, на територію АР Крим чи міста Севастополя через митний кордон поза митним контролем або з приховуванням від нього. Якщо всі заплановані епізоди були реалізовані до запровадження ВЕЗ “Крим”, оцінка скоєного не викликає труднощів – дії суб'єкта в залежності від фактичних обставин слід кваліфікувати як закінчену продовжувану контрабанду (ст.ст. 201 чи 305 КК) чи замах на неї. Тобто в даному разі положення Закону № 1636-VII, як було вказано вище, не впливають на оцінку дій особи.

Однак складнішими, з точки зору кримінально-правової кваліфікації, виглядають випадки, коли особа, плануючи в декілька етапів перемістити на територію АР Крим чи міста Севастополя предмети, передбачені ст.ст. 201 чи 305 КК, через митний кордон поза митним контролем або з приховуванням від нього, реалізувала один чи декілька зі спланованих етапів переміщення до набрання чинності Законом № 1636-VII, а інший (інші) етапи – після цього моменту.

⁴ Саме з такого характеру абз. 8 п. 3 мотивувальної частини рішення від 19.04.2000 року № 6-рп/2000 виходить судова практика України (див., наприклад, абз. 3 Листа Верховного Суду України від 30.12.2003 року № 5-13н387). Тим не менш, цілий ряд вітчизняних науковців або критикує відображені в даному орієнтирі правові позиції [2, с. 571-582; 3, с. 47-48; 4, с. 69-74], або ставить під сумнів їх універсальність [5].

Очевидно, скоєне вже не може розглядатись як одиничний продовжуваний злочин (контрабанда), оскільки з 27.09.2014 року вищевказана територія не є митною територією України. Відтак, епізод (епізоди) злочинної діяльності суб'єкта, що мали місце до 27.09.2014 року, та епізоди, що мали місце після цієї дати, не можуть вважатись такими, що охоплюються єдиними наміром у розумінні ч. 2 ст. 32 КК, та потребують окремої оцінки.

Перші з них мають кваліфікуватись як закінчений злочин, ЮСЗ якого передбачений ст.ст. 201 чи 305 КК, або замах на нього (наприклад, суб'єкт мав намір вчинити контрабанду наркотичних засобів у великих розмірах, але до 27.09.2014 року перемістив на територію АР Крим чи міста Севастополь наркотичні засоби в значному розмірі), а другі – або взагалі не одержувати кримінально-правової оцінки (якщо переміщення в просторі відповідних предметів не є кримінально каранним *per se* – зокрема, це стосується культурних цінностей) або ж як закінчений чи незакінчений злочин іншого виду (див., наприклад, ст.ст. 262, 307, 309 КК);

Таким чином, набрання чинності Законом № 1636-VII може впливати на оцінку ситуацій, які на момент свого виникнення (до 27.09.2014 року) мали ознаки продовжуваної контрабанди. Зокрема, він створює таку обстановку, за якої суб'єкт вже не має можливості у повному обсязі всі заплановані епізоди (*i de facto* вчиняє вимушену відмову від доведення злочину до кінця), що, у свою чергу, може обумовлювати оцінку скоєного до 27.09.2014 року як незакінченого злочину.

Насамкінець варто відзначити ще одну проблему, пов'язану із положеннями Закону № 1636-VII. Даний нормативно-правовий акт є юридичним визнанням Україною *ex post facto* своєї нездатності здійснювати митний контроль та збирати митні платежі на території АР Крим та міста Севастополя, від початку російської окупації окупації АР Крим та міста Севастополя (27.03.2014 року)⁵. У зв'язку з цим постає питання про

обгрунтованість інкримінування контрабанди суб'єктам, що в період з 27.03.2014 року до 27.09.2014 року здійснювали переміщення на територію АР Крим чи міста Севастополя з території іноземної держави предметів (чи навпаки), передбачених ст.ст. 201 та 305 КК. З одного боку, такі предмети кожного разу потрапляли на митну територію України (адже у цей період ще не було запроваджено ВЕЗ “Крим”) без проходження митного контролю, з іншого боку – такий контроль не був можливий а *prigori*. До того ж уже з 26.03.2014 року Російська Федерація розпочала вживати на території АР Крим та міста Севастополя заходів щодо встановлення власного митного контролю та справляння митних зборів [6].

З точки зору національних нормативно-правових актів України оцінка дій суб'єктів виглядає однозначною – скоєне має кваліфікуватись як контрабанда, оскільки відповідні предмети переміщались поза митним контролем митних органів України. Тим більше, що розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.04.2014 року № 424-р було закрито пункти пропуску через державний кордон та пункти контролю на території АР Крим та міста Севастополя і, як наслідок, було закрито зони митного контролю, розташовані в цих пунктах.

На такий формально-юридичний підхід орієнтується й судова практика. Наприклад, Суворовський районний суд міста Херсона неодноразово виносив постанови про визнання винними у вчиненні адміністративного правопорушення, склад якого передбачений ст. 484 МК (“Зберігання, перевезення чи придбання товарів, транспортних засо-

ганізації Об'єднаних Націй від 27.03.2014 року про підтримку територіальної цілісності України. На нашу думку, воно сформульовано не досить коректно, оскільки Статут Організації Об'єднаних Націй взагалі не передбачає певної процедури набрання чинності резолюціями Генеральної Асамблеї. У такому разі слід виходити із того, що такі правові акти мають юридичну силу (є чинними) вже з моменту їх прийняття. Отже, датою “набрання чинності” Резолюцією № 68/262 Сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 27.03.2014 року слід вважати день її прийняття. Відтак саме цю дату слід вважати початком тимчасової окупації території АР Крим та міста Севастополя Російською Федерацією.

⁵ У п. 12.1. Закону № 1636-VII вказано, що початком тимчасової окупації території АР Крим та міста Севастополя вважається дата набрання чинності Резолюцією № 68/262 Сесії Генеральної Асамблеї Ор-

бів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю”), осіб, що намагалися у період до 27.09.2014 року ввезти на територію Херсонської області товари, які потрапили на територію АР Крим та міста Севастополя з іншої держави після початку російської окупації. Обґрунтовуючи свої рішення, суд вказував, що такий товар ввезений на територію України поза митним контролем, оскільки на території АР Крим та міста Севастополя такий контроль не здійснюється [7; 8; 9].

На наш погляд, даний підхід є беззастережним щодо випадків переміщення через митний кордон України на територію АР Крим та міста Севастополя (або навпаки) предметів, передбачених ст.ст. 201 та 305 КК, у період з 30.04.2014 року до 27.09.2014 року. Однак те саме не можна сказати щодо переміщення через митний кордон України на територію АР Крим та міста Севастополя (або навпаки) предметів, передбачених ст.ст. 201 та 305 КК, у період з 27.03.2014 року до 30.04.2014 року. В цей час (а) Україна вже реально не могла здійснювати митний контроль на вказаних територіях, (б) положення українського законодавства допускало можливість переміщення через митний кордон України на територію АР Крим та міста Севастополя (або навпаки) предметів, передбачених ст.ст. 201 та 305 КК, (в) але вимагали проходження митного контролю за законодавством України, і (г) на території АР Крим та міста Севастополя вже здійснювався митний контроль Російською Федерацією. На наш погляд, застосування формально-юридичного підходу до оцінки вищевказаних ситуацій не в повній мірі відповідатиме принципу верховенства права. Фактично особа має “розплачуватись” кримінальною відповідальністю за не надто оперативну реакцію Уряду України на факт російської окупації Кримського півострову.

У зв'язку з цим видається слушним нагадати про правозастосовчий орієнтир (який на сьогодні, щоправда, втратив актуальність з огляду на виключення з тексту КК статті 202), передбачений абз. 2 п. 5 постанови Пленуму Верховного Суду України “Про

практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності” від 25.04.2003 року № 3⁶. Він побудований на правовій позиції, яка передбачає, що юридична оцінка формальних порушень кримінально-правових заборон, обумовлених неможливістю виконання особою вимог регулятивного законодавства через недосконалий стан правової системи (окремих її складових) на момент вчинення діяння, має відбуватись за принципом “усі сумніви на користь особи” (як одного зі складових принципу верховенства права).

Видається, що така правова позиція може бути поширена й на випадки переміщення через митний кордон України на територію АР Крим та міста Севастополя (або навпаки) предметів, передбачених ст.ст. 201 та 305 КК, у період з 27.03.2014 року до 30.04.2014 року. Неможливість проходження особою в цей час митного контролю відповідно до українського законодавства (та водночас здійснення такого контролю Російською Федерацією) слід розглядати як обставину, що унеможлиблює оцінку вчиненого особою діяння (у поєднанні з іншими обставинами) як переміщення тих чи інших предметів на митну територію України поза митним контролем чи з приховуванням від нього, а отже – і його оцінки як контрабанди.

Підводячи підсумки, наголосимо на наступному:

1) переміщення поза митним контролем або з приховуванням від нього на територію ВЕЗ “Крим” з митної території України (або навпаки) предметів, передбачених ст.ст. 201 чи 305 КК, на сьогодні має кваліфікуватись як контрабанда відповідно до вказаних положень кримінального закону України. У свою чергу, переміщення предметів, передбачених ст.ст. 201 чи 305 КК, на територію

⁶ Текст даного положення наступний: “Здійснення без ліцензії певного виду діяльності, що потребує ліцензування, не може вважатися злочином, відповідальність за який передбачено ст. 202 КК, якщо особа, котра займалася такою діяльністю, не могла одержати ліцензію в установленому порядку (не було створено орган ліцензування, не були визначені ліцензійні умови тощо)”.

АНОТАЦІЯ

Запровадження вільної економічної зони "Крим" обумовило зміну меж митної території та митного кордону України. Дана обставина вплинула на застосування положень кримінального законодавства, що встановлюють відповідальність за контрабанду. При цьому запровадження вільної економічної зони "Крим" не надає кримінальному закону зворотної дії в часі.

ВЕЗ "Крим" з території іноземної держави (або навпаки) не може кваліфікуватись як контрабанда;

2) зважаючи на певні прогалини в чинному законодавстві, видається доцільним доповнення Особливої частини КК положенням, що передбачало б відповідальність за переміщення культурних цінностей з території ВЕЗ "Крим" на територію іноземної держави;

3) Закон № 1636-VII не може вважатись законом про кримінальну відповідальність, що скасовує або пом'якшує (частково пом'якшує) кримінальну відповідальність, та не може використовуватись для оцінки ситуацій, що виникли до набрання ним чинності;

4) тим не менш останнє правило має один виняток – набрання чинності Законом № 1636-VII може впливати на оцінку ситуацій, які на момент свого виникнення (до 27.09.2014 року) мали ознаки продовжуваної контрабанди;

5) переміщення через митний кордон України на територію АР Крим та міста Севастополя (або навпаки) предметів, передбачених ст.ст. 201 та 305 КК, вчинене в період з 27.03.2014 року до 30.04.2014 року не повинно кваліфікуватись як контрабанда, виходячи з принципу верховенства права.

Література

1. Коваль Д.О. Захист культурних цінностей Криму в умовах окупації: правовий статус та можливості захисту / Д.О. Коваль // Українська революція гідності, агресія РФ і міжнародне право / Антонович М.М., Бабін Б.В., Баймуратов М.О. та ін.; упоряд. і заг. ред. Задорожній О.В. – К.: К.І.С., 2014. – С. 640-652.

SUMMARY

The introduction of the free economic zone "Crimea" led to the change of the customs territory and the customs border of Ukraine. This circumstance affect to the application of the criminal liability for smuggling. However, the introduction of a free economic zone "Crimea" does not cause the retroactive application oof the criminal law.

2. Дудоров О.О. Ухилення від сплати податків: кримінально-правові аспекти : монографія / О.О. Дудоров. – К.: Істина, 2006. – 648 с.

3. Пономаренко Ю.А. Чинність і дія кримінального закону в часі : монографія / - Ю.А. Пономаренко. – К.: Атіка, 2005. – 288 с.

4. Марін О.К. Зміни у податковому законодавстві та їх вплив на дію Кримінального кодексу України / О.К. Марін // Життя і право. – 2004. – № 2. – С. 69-74.

5. Гуртовенко О.Л. Питання зворотної дії кримінального кодексу України в часі у зв'язку із підвищенням розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян в Україні / О.Л. Гуртовенко // Часопис Академії адвокатури України. – 2011. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Chaau/2011-4/11goldgu.pdf>. – Назва з екрана.

6. В Крыму отменен таможенный контроль на участке «Керчь – Кавказ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.allcrimea.net/news/2014/3/26/v-krymu-otmenen-tamozhennyi-kontrol-na-uchastke-kerch-kavkaz-8472>. – Назва з екрана.

7. Постанова Суворовського районного суду м. Херсона від 16.06.2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39235709>. – Назва з екрана.

8. Постанова Суворовського районного суду м. Херсона від 22.09.2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41143882>. – Назва з екрана.

9. Постанова Суворовського районного суду м. Херсона від 22.09.2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39937729>. – Назва з екрана.